

BİBLİOQRAFIYAŞÜNASLIQ

Xuraman AĞAYEVA

Bakı Dövlət Universiteti

*bibliografyaşünaslıq kafedrasının dosent əvəzi,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

KITABXANAÇI-BİBLİOQRAFİN PEŞƏ KOMPETENSİYASI HAQQINDA

Xülasə

Məqalədə kitabxanaçı-bibliografın və kitabxanaçı-bibliograf kadrlarının təlimi ilə məşğul olan müəllimlərin peşə kompetensiyası, peşəkar bibliografların bilik və bacarıqları, habelə kitabxanaçı-bibliograf peşəsi üçün sosial və peşə tələbatları haqqında məlumat verilir.

Açar sözlər: kitabxanaçı-bibliograf peşəsi, kompetentlik, bilik və bacarıq, kitabxanaçı kateqoriyası, bibliograf kateqoriyası, sosial biliklər, peşə bilikləri.

Giriş

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin vəzifələrindən biri elm və fəaliyyət sahələrində öz işini yaxşı bilən insanların çalışmasıdır. Yaşadığımız informasiyalı cəmiyyət müəllim peşəsinə və tədrisin təşkilinə yeni yanaşma tələb edir. Məsələn, kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində çalışan hər bir müəllim üçün kompetentlik ən mühüm peşə keyfiyyətidir. Onun qarşısında mühüm tələblər qoyulur. Müəllimin peşə keyfiyyəti onun bilik və bacarığı, təcrübədə qazandığı vərdislərlə ölçülür. Xüsusilə yeni informasiya texnologiyalarının tədris prosesinə təsiri, interaktiv dərslərin, distant təhsilin təşkili müasir dövrümüzdə təlimdə yeni üsulların tətbiqini vacib edir. Bütün bunlar müasir müəllimdən savadlılıq, yaradıcı təfəkkür, insanlarla ünsiyyət qurmaq bacarığı, yeni texnologiyalardan (İKT istifadə qabiliyyəti, heç olmazsa bir xarici dil bilmək, tələbələrə öyrətmək bacarığı, nəzəri biliyi təcrübə biliyə çevirmək qabiliyyəti, biliklərin inteqrasiyası, müəllim-tələbə-valideyn münasibətini qurmaq bacarığı, təlimlərdə, kurslarda iştirakı, fasiləsiz təhsil, öz üzərində işləmək, daim inkişaf etmək qabiliyyəti, nümunəvi dərslərin təşkili, yaradıcı hesabat, tələbələr arasında sorğu keçirmək, onların

fikirlerini və təkliflərini öyrənmək, tələbələrin semestrə əldə etdikləri nəticənin təhlili və nöqsanların aradan qaldırılması kimi məsələlər qoyur.

Müəllimin kompetentliyi tələbənin kompetentli olmasına gətirib çıxarır. Bu cür bilik və bacarığı olan hər bir müəllim yaxşı savad verməklə kifayətlənmir. O, həm də tələbələrdə rəqəmsal texnologiyalarla işləmək və aldığı informasiyanı biliyə çevirərək ondan daim istifadə etmək, öz biliklərinə əsaslanaraq öyrənmək öyrətmək bacarığını inkişaf etdirir. Yaradıcı müəllim yaradıcı təlim prosesi quraraq bu prosesdə hər bir tələbənin təfəkkürünün, məntiqi düşünmə qabiliyyətinin inkişafına zəmin yaradır.

Əsas hissə

Bəs müəllimdən fərqli olaraq kitabxanaçı-bibliografın peşə kompetensiyası nədir? Hazırda respublikamızda kitabxana ictimaiyyətini belə bir sual düşündürür. "Kitabxanaçının peşə kompetensiyası olmalıdır, yoxsa olmamalıdır". Kitabxanaçı-bibliografın professional peşə kompetensiyası öz üzərində işləməyi, elmi biliklərdən və İKT-dən bacarıqla istifadə etməyi tələb edir.

Kitabxanalar yeganə müəssisələrdir ki, ixtisas təhsili olmayan və ya digər qeyri-ixtisas təhsilli insanlar buraya işləməyə gəlirlər. Təəssüf ki, artıq uzun illərdir ki, biz kitabxanaçı peşəsinin tədrisən ölməsi prosesini müşahidə edirik. Bizim kitabxanalarda kadr böhranı artıq reallığa çevrilmişdir. Azərbaycanada 8727 kitabxana mütəxəssisi çalışır. Onlardan 1579 nəfəri, 18.1%-i ali-ixtisas təhsilli, 1318 nəfəri, 15.1% ali-qeyri ixtisas təhsilli, 1767 nəfəri, 20.2% kitabxana üzrə orta ixtisas təhsilli, 1261 nəfəri, 14.4%-i orta qeyri ixtisas təhsilli, 2802 nəfəri, 32.2%-i ümumi orta təhsillidir [5, s.75].

Azərbaycan kitabxanaçıların 32.2%-nin orta təhsilli olması çox acınacaqlı bir rəqəmdir. Yalnız əməkdaşların beşdə biri peşəkarlardır. Belə vəziyyət təsərrüfatın heç bir sahəsində yoxdur.

Bizim cəmiyyətdə kitabxanaçı olmaq üçün kitabxanada işə düzəlmək kifayətdir. Təsəvvür edin ki, kitabxana, bibliografiya, informasiya işini bilməyən bir adam kitabxanada işləyir. Hansı keyfiyyətdən söhbət aşmaq olar? Biz özümüz peşə təhsili olmayan əməkdaşları kitabxanaçı adlandıraraq peşənin nüfuzunu aşağı salırıq. İnkişaf etmiş ölkələrdə yalnız ixtisas təhsili olan, diplomu olan insanları kitabxanaçı-bibliograf adlandırırlar. Peşə ixtisas təhsili olmayan başqa əməkdaşlar-klerklərdir, texniki işçilərdir, köməkçilərdir, könüllülərdir. Amma kitabxanaçı deyillər. Təsəvvür edin ki, bizim mütaliəmizə rəhbərlik edən insanlar hələ işin gedişində bir neçə ilə bu peşənin sirrələrini öyrənəcəklər. Elmdə işə güzəştə olmur.

Bizim kitabxanaların təcrübəsindən nümunə gətirək. Təxminən son beş ildə bizdə ən yüksək ali kitabxanaçılıq və informasiya təhsiliylə işə düzələn əməkdaşlara kadrlar şöbəsi 7-ci dərəcəni, orta məktəbi bitirib kitab-

xanada işləməyə gələn təhsilsiz əməkdaşlara isə 6-cı dərəcəni verir. Bu Rusiyada da belədir, bizdə də. Buna görə də ali təhsili olan və olmayan kitabxanaçıların maaşı arasında ciddi fərq yoxdur. 150-180 manat arasındadır. Bizə elə gəlir ki, bu məsələyə yenidən baxmaq lazımdır. Bu ədalətsizlik aradan qaldırılmalıdır.

29 mart 2013-cü ildə Rusiya Federasiyasının Mədəniyyət Nazirliyində kitabxana sahəsində peşə standartlarının hazırlaması üzrə müşavirə olmuşdur. Güman edilir ki, peşə standartlarının hazırlanması vəzifələrə, peşələrə və məşğuliyyətlərə aid qeyri-müəyyənliyi aradan qaldıracaqdır. Müşavirədə bütün "kitabxana-informasiya fəaliyyətinə" aid, kitabxanaçı peşəsinə aid ayrı və biblioqraf peşəsinə aid ayrı peşə standartlarının hazırlanması tapşırıldı. İlk öncə "Kitabxana-informasiya fəaliyyəti" haqqında və sonra isə, peşəkar fəaliyyətin iki baza növü: kitabxanaçı kateqoriyası üzrə və biblioqraf kateqoriyası üzrə peşə standartlarının hazırlanması müvafiq qurumlara tapşırıldı [7].

Kitabxana təhsili olmayan, kitabxana işindən xəbərsiz insanlara baza təhsili olmadığına görə kitabxana-biblioqrafiya prosesləri mənasız görünür. Onlar işi öyrənmə müəyyən zaman keçir və bu da işin səmərəliliyini aşağı salır, cəmiyyətdə kitabxanalar haqqında mənfi münasibət formalaşdırır.

Professor Z.Əliyevin "Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq" (2001) adlı dərs vəsaitində deyildiyi kimi: "İnsan fəaliyyətinin sistemində daxil olan biblioqrafik fəaliyyət aşağıda qeyd olunan əsas komponentlərə malikdir: a) məqsəd; b) subyektlər; c) obyektlər; ç) proseslər; d) vasitələr; e) nəticələr. Bunların arasında məqsəd daha real xarakter daşıyır. O, gözlənilən nəticənin modeli, fəaliyyətin başlanması motivi kimi subyektin təfəkküründə mühüm yer tutur və formalaşır. Elə buna görə də biblioqrafik fəaliyyətdə məqsədlə subyekt bir-birilə əlaqədə götürülüb şərh edilir [2, s.59].

Biblioqrafik fəaliyyətin başlıca komponent subyekt hesab olunur. Subyekt biblioqrafik fəaliyyətdə əsas hərəkətverici qüvvədir. Məqsədləri o müəyyənləşdirir, obyektlər seçir, prosesləri həyata keçirir, vasitələri işləyir, nəticələri yaradır və onlardan səmərəli istifadəni təşkil edir.

Biblioqraf-kitabxananın, digər informasiya müəssisəsinin, redaksiyanın, kitab ticarəti ilə məşğul olan təşkilatın bir əməkdaşı biblioqrafik xidməti peşəkar və sistemli şəkildə həyata keçirən alim və ya mütəxəssisdür [8].

Biblioqraf peşəsi xüsusi ali təhsil tələb edir. Kitabxanada üç kateqoriyalı biblioqraf ştatı var. Baş biblioqraf, böyük biblioqraf, biblioqraf. Biblioqrafik xidmətin keyfiyyəti artdıqca ixtisaslı kadrlar daha da yüksək vəzifələrə gətirilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, 2011-ci il oktyabr ayının 11-də Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Azərbaycan Respublika-

sının Maliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyi ilə razılaşdırılmış təklifini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 162 sayılı qərarı ilə "Azərbaycan Respublikasının şəhər (rayon) mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin, müstəqil kitabxanaların, şəhər, qəsəbə və kənd kitabxana filiallarının, habelə şəhər, qəsəbə kütləvi, uşaq və gənclər kitabxanalarının nümunəvi strukturu və ştat vahidləri"ni təsdiq etmişdir. Buna müvafiq olaraq M.F.Axundov adına Milli Kitabxana "Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi işçilərinin vəzifə təlimatı"nı [6] hazırlayaraq nəşr etmişdir. Təlimat Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi işçilərinin vəzifələrinə uyğun işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurumlarına kömək məqsədilə hazırlanmışdır. Məlumdur ki, hər bir müəssisədə işin təşkili, düzgün idarə olunması və effektivliyi kadr təminatından, yəni işçi heyətindən asılıdır. İşçilərin fəaliyyətinin operativ və səmərəli təşkili üçün düzgün hazırlanmış vəzifə təlimatı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Vəzifə təlimatı – müəssisə, şirkət və təşkilatın ştat cədvəlində nəzərdə tutulmuş vəzifəni yerinə yetirmək üçün təyin edilən şəxsin vəzifə və öhdəliklər dairəsini, məsuliyyətini əhatə edən təlimatdır. Hər bir idarədə vəzifə təlimatının dəqiq təşkil olunması hazırda aktual problemlərdəndir. Belə ki, vəzifə təlimatı elə qurulmalıdır ki, işçilər arasında iş bölgüsü düzgün aparılsın, onun həyata keçirilməsi effektiv olsun [6].

Nəzərə almaq lazımdır ki, vəzifə təlimatı normativ akt olaraq hüquqi sənəd hesab edilir və Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin normaları ilə uyğunlaşdırılır. Vəzifə təlimatının tərtib edilməsində mühüm cəhət onun əmək müqaviləsi ilə qarşılıqlı münasibətidir. Belə ki, əmək müqaviləsində də işçinin əmək funksiyası, onun hüquqları və öhdəlikləri qeyd edilir, lakin əmək müqaviləsi vəzifə təlimatına nisbətən ümumi xarakter daşıyır və vəzifə təlimatı idarə rəhbəri tərəfindən, əmək müqaviləsi isə hər iki tərəfin razılığı ilə dəyişdirilə bilər. Ona görə də, əmək müqaviləsi bağlanarkən bir qayda olaraq vəzifə qeyd olunur, onun funksiyaları isə açılır.

Təlimatda baş biblioqraf, böyük biblioqraf, biblioqraf ştatlarının vəzifələri aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilmişdir.

Baş biblioqraf aşağıdakıları bilməlidir:

- kitabxana işinə dair sənədləri, mədəni-maarif və turizm müəssisələrinin inkişaf perspektivlərini, bu sahədə qanunvericiliyi, dövlət programlarını;

- kitabxananın təsnifat sistemini, fondun düzülüşünü, fond və kataloqdan istifadə qaydalarını;

- kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsini, xarici və ölkədaxili kitabxanaların qabaqcıl iş təcrübəsini;

- oxuculara biblioqrafik xidmət qaydalarını;

- əməyin mühafizəsi, texniki təhlükəsizlik, istehsalat sanitariyası və yanğından mühafizə norma və qaydalarını;

- biblioqrafik arayışların, tövsiyə siyahılarının, vəsaitlərin tərtibi metodikasını.

Baş biblioqrafın vəzifə borcları:

1) Baş biblioqraf Mərkəzi Kitabxananın bütün şöbə və filiallarında soraq-biblioqrafiya, ölkəşünaslıq (diyarşünaslıq) və informasiya işlərinin təşkilatçısı və rəhbəridir;

2) MKS-in bütün oxucu qruplarını soraq-biblioqrafiya və informasiya xidməti ilə sistemli və operativ surətdə təmin edir;

3) MKS-in vahid soraq-biblioqrafiya aparatını (SBA) təşkil və təbliğ edir;

4) Biblioqrafik fəaliyyət üzrə MKS-in bütün struktur bölmələrinin fəaliyyətini əlaqələndirir, informasiya və biblioqrafiya xidməti üzrə metodist funksiyasını daşıyır.

5) MKS-in kataloq və kartoteka sisteminin təşkili işlərini yerinə yetirir, mərkəzi kitabxananın şöbələrinə və filial kitabxanalara kartotekaların təşkili üzrə köməklik göstərir;

6) Elektron kataloqa qəzet və jurnal məqalələrini daxil edir, məlumat bazaları üçün materialların toplanmasını həyata keçirir;

7) Bütün sistemin soraq-biblioqrafiya və informasiya işlərinin planları (rüblük, illik və perspektiv) və onların yerinə yetirilməsinə nəzarət edir;

8) Rayon Mərkəzi Kitabxanasının bütün şöbə və filiallarının məlumat biblioqrafiya (diyarşünaslıq) və informasiya işlərinin illik, statistik məlumat hesabatlarını təhlil edir və bu haqda hesabat hazırlayır;

9) Başqa şöbələrin işçiləri ilə birlikdə kitabxanaya gələn yeni oxucularla soraq-biblioqrafiya aparatının təbliği, ondan istifadə qaydaları haqqında, oxuculara məsləhət vermək və metodiki köməklik göstərmək üçün söhbət aparır;

Azərbaycan kitabxanalarında çalışan biblioqrafların 99 %-i qadınlardır. Son onilliklərə nəzər yetirsək biblioqrafiya şöbəsində kişi işçilərinin sayının azaldığını görmək olar. 1990-cı illərdən başlayaraq kişi işçilər kitabxananın avtomatlaşdırma şöbəsində işləməyə üstünlük verirlər. Azərbaycan kitabxanalarında çalışan kitabxanaçıların 1318 nəfəri, 15.1% ali-qeyri ixtisas təhsilli kadrlardır ki, onların ikinci ixtisas almaları vacibdir. Çünki xarici ölkələrdə kitabxanalarda işləyən kadrların ali, peşə-ixtisas təhsilinin olmasına ciddi fikir verilir. Hüquq təhsili olsa belə, kitabxanaçılıq təhsili olmayan insanlar kitabxanada işləyə bilməzlər.

Biblioqrafik fəaliyyətin subyektinə peşəkar biblioqraflar - müəyyən kollektiv (biblioqrafik şöbə, bölmə, idarə, qarşılıqlı biblioqrafik xidmət şöbəsi), qeyri-peşəkarlar - müvəqqəti biblioqrafik fəaliyyətlə məşğul olanlar

(alimlər, ali məktəb müəllimləri, yazıçılar, jurnalistlər və b.) və tələbatçılar daxildir. Peşəkar biblioqraf təcrübəli biblioqrafik fəaliyyətin başlıca subyektidir. Biblioqrafik informasiya mənbələrini yaradan, onları tələbatçılara çatdıran, onlardan səmərəli istifadəni təşkil edən məhz peşəkar biblioqraflardır. Müasir tələblərə cavab verən, yüksək səviyyəli biblioqrafik fəaliyyət biblioqrafın nəzəri və təcrübə hazırlıq səviyyəsindən, yeni informasiya texnologiyalarına yiyələnməsindən çox asılıdır.

Biblioqrafın peşə psixologiyası, bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnməsi onun peşəkarlığını müəyyənləşdirən əsas amildir. Biblioqrafın psixoloji keyfiyyəti dedikdə onda peşə yaddaşının inkişafı, biblioqrafik əlamətləri (sənədlərin adlarını, müəllifləri, müxtəlif elm, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərini, kitab tarixinə dair məlumatları) məqsədyönlü xatırlamaq qabiliyyəti, sənədlər sayəsində onu əhatə edən ələmi müşayiət etmək, xarici həqiqətlər, adamlar və sənədlər arasındakı ən müxtəlif əlaqələri vaxtında sezmək bacarığı nəzərdə tutulur.

Bu ümumi keyfiyyətlər peşəkar biblioqrafik fəaliyyətdə funksiyalara görə aparılan ixtisaslaşma ilə bağlı səciyyəvi tələblərlə tamamlanmalıdır. Məsələn, sənədlərin biblioqrafiyalaşdırılması ilə məşğul olan biblioqraf sakit oturub işləməyi, fikrini məqsədyönlü cəmləşdirməyi, məntiq təfəkkürünü inkişaf etdirməyi bacarmalıdır.

Biblioqrafik xidmət göstərən biblioqraf pedaqoji və psixoloji baxımdan hazırlıqlı olmalı, insanlarla davranışda mədəni səviyyəsi yüksək olmalı, biblioqrafik axtarış zamanı qısa vaxt ərzində qərara gəlmək, müxtəlif və mürəkkəb xarakterli sorğuların qeyri-bərabər axını şəraitində səriştəli fəallıq göstərmək, informasiya tələbatçıları ilə münasibətdə emosional sabitliyi gözləmək və həddən artıq ehtiyatlı olmağı bacarmaq əsas məsələdir [2, s.61].

Profesor Z.Əliyevin "Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq" adlı dərs vəsaitinə əsasən biblioqrafın biliyi iki əsas hissədən ibarətdir: a) sosial; b) peşə bilikləri.

Biblioqrafın sosial biliklərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1) Fəlsəfi-metodoloji, siyasi və tarixi biliklər. Burada sosial-siyasi həyatın inkişaf qanunlarını Azərbaycan dövlətinin beynəlxalq siyasətini bilmək xüsusilə vacibdir.

2) İnformasiya tələbatının öyrənilməsinin, təmin edilməsinin və formalaşmasının, biblioqrafın biblioqrafik informasiya tələbatçıları ilə davranışı proseslərinin öyrənilməsində ümumi əsas kimi götürülən psixoloji-pedaqoji biliklər.

3) Böyük sənəd kütləsi və axını ilə, müxtəlif illərdəki işarə sistemləri ilə, əlifbalarla, ədəbiyyatla, ayrıca işarələri və başqaları ilə aparılan biblio-

qrafik işdə əhəmiyyətli olan peşəyönümlü riyazi, semantik və linqvistik bilikləri [2, s.61].

Bibliografin peşə bilikləri isə bunları əhatə etməlidir:

1) Bibliografik fəaliyyətin nəzəriyyəsi və tarixi bibliografin peşə biliyinin əsasıdır.

2) Ümumi elmi əsaslı (nəzəri və tarixi) peşə bilikləri və onların əməli bibliografik fəaliyyətdə tətbiqini təmin etmək zəminində öyrənilən təcrübə-tətbiqi xarakterli metodiki və texnoloji, mənbəşünaslıq, təşkilati – idarəetmə istiqamətli bibliografik biliklər;

3) Qarışıq elmi və təcrübə fəaliyyət sahələrindən, hər şeydən əvvəl, informatika və elmi-informasiya fəaliyyətindən, bibliografik xidmətin idarə mənsubiyyətindən asılı olaraq kitabşünaslıq və kitabçılıq (redaksiya-nəşriyyat) işindən, kitabxanaşünaslıq və kitabxana işindən, biblioplistika və kitab ticarəti fəaliyyətindən, arxivşünaslıq və arxiv işindən və s. götürülən və bibliograf peşəsi üçün əhəmiyyətli olan biliklər;

4) Bibliografin təcrübə fəaliyyəti nəticəsində yaddaşında qalan səriyalı, çoxcildli, ensiklopedik və başqa mühüm nəşrlərin, jurnal və qəzetlərin adları, elmi müəssisələr, mühüm sənəd fondlarının tərkibi, müxtəlif kitabxanaların, elmi-texniki informasiya orqanlarının soraq-bibliografiya aparatlarının (SBA) quruluşu haqqındakı məlumatlarla bağlı faktoqrafik biliklər;

5) Sahəvi bibliografik fəaliyyətlə məşğul olanlar xidmət etdikləri bilik sahələrinin problemlərini, inkişaf perspektivlərini, terminologiyasını, sahə ilə əlaqədar ədəbiyyatın (əsas əsərlərin, dövrü nəşrlərin) bibliografik axtarışında əhəmiyyətli olan mənbələri bilməlidirlər.

Bibliografin peşə bacarığı da mühüm şərtidir. Belə bacarıq bibliografda olan biliyin təcrübə fəaliyyətdə tətbiqi ilə təmin olunur. Peşə bacarığı bir qayda olaraq iki yerə bölünür: məcburi və arzu olunan bacarıq.

Məcburi bacarıq öz növbəsində ümumi (bütün bibliograflar üçün zəruri hesab edilən) və əlavə (ixtisaslaşmadan asılı olan) hissələrə ayrılır. Bunlardan ən vaciblərini qeyd edək:

a) bütün bibliograflar ixtisaslaşmalarından asılı olmayaraq bacarmalıdırlar:

-bibliografik yazılar tərtib etməyi və oxumağı (onlardan lazım olan informasiyanı götürməyi);

-bibliografik axtarış aparmağı, məlumat və bibliografik nəşrlərdən, kartoçka kataloqlarınlan, kartotekalarından və axtarışın başqa mənbələrindən istifadə etməyi;

-bibliografik vəsait tərtib etməyi (sənədləri meydana çıxarmağı, seçməyi, qruplaşdırmağı, annotasiyalaşdırmağı);

-avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarış sistemindən (EHM və kompüter zəminində yaradılanlar da daxil olmaqla) və müasir surətçoxaldıcı texnikadan istifadə etməyi;

- bibliografik xidmət sahəsində öz işini planlaşdırmağı, həyata keçirməyi və təhlil etməyi;

b) bibliografiyalaşdırma ilə məşğul olan bibliograf əlavə olaraq bacarmalıdır:

-mövcud təsnifatlardan istifadə etməyi, sənədləri sistemləşdirməyi və predmetləşdirməyi;

-bibliografik vəsaitləri redaktə etməyi;

- bibliografik vəsaitin tərtibi prospektini və ya proqramını işləyib hazırlamağı;

c) bibliografik xidməti həyata keçirən əlavə olaraq bunları da bacarmalıdır:

-bibliografik informasiya tələbatçıları ilə davranmağı, onlarda bibliografik özünəxidmət səriştəsi tərbiyə etməyi;

- sorğuları qəbul etməyi, bibliografik arayışlar hazırlayıb verməyi;

-informasiya tələbatçılarına kütləvi və fərqli (diferensiasiyalı) bibliografik informasiya verməyi təşkil etməyi və həyata keçirməyi.

Bütün bibliograflar üçün arzu olunan bacarıq:

- kütlə qarşısında çıxış etmək, bibliografik biliyi yaymaq;

- latın və kiril əlifbalı ilə, müxtəlif xalqların dillərində olan bibliografik təsvirlərdən baş çıxarmaq;

- elmi-tədqiqat və elmi-metodiki iş aparmaq;

- kompüterlə işləmək.

Bibliografin vərdişi onun fəaliyyəti zamanı ardıcıl təkrar olunması sayəsində avtomatik hal olan və xüsusi şüurlu nəzarət tələb etməyən bir cəhətdir. Vərdişə aşağıdakılar aiddir:

-sürətli bibliografik oxu, yəni sənədlərdə standart üsullardan və lazımı fraqmentin (sitatlar, adların, bibliografik qeydin və s.) axtarışı məqsədilə mətnin sürətlə nəzərdən keçirilməsi yollarından istifadə olunmaqla ardıcıl həyata keçirilən ümumi tanışlıq;

-sözlərin və söz birləşmələrinin mətnin mənası təhrif olunmamaq şərti ilə ixtisar olunmaları sayəsində sürətlə yazmaq vərdişi;

-məlumat nəşrləri, bibliografik vəsaitlər və kitabxanaların SBA-ları üzrə istiqamətlənmək və operativ axtarış aparmaq vərdişi;

-bibliografik əlamətləri standartlar üzrə əks etdirmək və bununla da bibliografik qeydin sənədə təkrar müraciət etmədən daha dəqiq formalaşmasına nail olmaq vərdişi.

Vərdişlər də bacarıq kimi bütün bibliograflar üçün ümumi və əlavə ola bilər. Əlavə vərdişlər bibliografin funksiya və ya sahəvi ixtisası çərçivəsində

yerinə yetirdiyi peşə vəzifəsinin xüsusiyyətinə uyğun gəlmələri ilə fərqlənir. Biblioqraf ona gələn sorğuya cavab verməklə yanaşı, həm də onu dürüstləşdirməyə, oxucunun marağına nə dərəcədə uyğun gəldiyini dəqiqləşdirməyə, onların məzmununa və quruluşuna biblioqrafik vasitələrlə təsir göstərməyə çalışmalı və nəhayət oxucularda sənəd tələbatını məqsədyönlü inkişaf etdirməyi və formalaşdırmağı bacarmalıdır [2, s.64].

Nəticə

Yekun olaraq qeyd etmək olar ki, kitabxanaçı-biblioqrafın peşə kompetensiyası olmalıdır, yalnız ali və orta ixtisas təhsili olan insanlar "kitabxanaçı-biblioqraf" adlandırılı və bu sahədə çalışa bilərlər. "Kitabxanaçı-biblioqraf" peşəsinin qarşısına qoyulan tələbləri belə müəyyənləşdirmək olar:

- Öyrənmə qabiliyyəti
- Universallıq
- Mobillik
- Vəziyyəti qiymətləndirmək bacarığı və doğru qərar qəbul etmək qabiliyyəti.

- Kreativlik - yaradıcılıq
- Adekvatlıq [7].

Kitabxana-biblioqrafiya işini yaxşı bilən əməkdaşlar bizdə azlıq təşkil edir. Təhsilindən asılı olmayaraq, əgər insan kitabxana-biblioqrafiya işini öyrənməyə çalışırsa biz belə insanlara dəstək göstərməliyik. Çünki kitabxana işi humanist bir sahədir. "Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 26-cı maddəsində deyilir ki, Kitabxanada ali ixtisas təhsilli kitabxanaçılar işləyə bilərlər. Müstəsna hallarda, kitabxana işini sevən, onu yaxşı bilən insanlar da kitabxanada işləyə bilərlər [1, s.15].

ƏDƏBİYYAT

1. "Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu // *Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal*, 1999, №1, s.3-16.
2. Əliyev Z.H. *Ümumi biblioqrafiyaşünaslıq: Dərs vəsaiti*. – Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001, 143 s.
3. Xələfov A.A. *Müasir şəraitdə Azərbaycanda kitabxana quruculuğu nəzəriyyə və təcrübəsinin elmi əsasları* // *Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya*. Bakı, 1997, №1, s.18-26.
4. İsmayılov X.I. *Kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi: Dərslik*. – Bakı: Nurlar, 2009, 392 s.
5. "Kitabxanaların fəaliyyəti haqqında" statistik müayinənin nəticələri barədə: *Statistik bülleten / Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi*. – Bakı, 2009, 86 s.
6. *Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi işçilərinin vəzifə təlimatı* // <http://anl.az>
7. *О профессиональной компетенции библиотекаря* // <http://library.mephi.ru/blog/?p=193>

8. *Справочник библиографа / науч. ред.: Г.Ф.Гордукалова, Г.В.Михеева. 4-е изд. Испр. и доп.* – Санкт-Петербург: Профессия, 2014, 768 с.

Khuraman Aghayeva

Professional competence of the librarian-bibliographer

Summary

The article provides information about the professional competencies of the profession librarian, bibliographer and teachers who are engaged in the training of professional staff librarians, knowledge and skills of professional bibliographers and social and professional requirements for the profession of librarian-bibliographer.

Key words: *profession of librarian-bibliographer, the competence, knowledge and skills, category librarian, bibliographer category, social skills, job skills.*

Xuraman Ağaeva

Профессиональные компетенции библиотекаря-библиографа

Резюме

В статье предоставлена информация о профессиональных компетенций профессии библиотекаря-библиографа и учителя которые занимаются обучением профессиональных кадров библиотекарь-библиографов, знаний и навыков профессиональных библиографов, а также социальные и профессиональные требования для профессии библиотекаря-библиографа.

Ключевые слова: *профессия библиотекарь-библиограф, компетенция, знания и навыки, категория библиотекарь, категория библиограф, социальные навыки, профессиональные навыки.*